SEZAİ KARAKOÇ

TARİHİN YOL AĞZINDA

İKİ RÖPORTAJ

4. baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI

TARİHİN YOL AĞZINDA

SEZAİ KARAKOÇ

TARİHİN YOL AĞZINDA

İKİ RÖPORTAJ

4. baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI
Nuruosmaniye Cad. Derin Han, No: 8/1
34410 Cağaloğlu - İstanbul Tel:(0212) 519 04 57
Posta Çeki: 348155
www.dirilisyayinlari.gen.tr

TARİHİN
YOL AĞZINDA

İÇE DOĞRU

(1. Röportaj)

Soru: *Siz fikir adamı ve sanatçı kimliğinizle bilinip, tanınıyorsunuz. Son bir kaç yıldır da bir siyasî eylemin içindesiniz, Diriliş Partisi Genel Başkanısınız. Fikir ve sanat adamlığından siyasî eyleme geçme süreciniz nasıl oldu?*

Cevap: Kişilik bir bütündür; bunlar ayrı süreçler veya birbirinden kopuk dönemler değil, aynı kişiliğin çeşitli şartlarda ve çeşitli görevlerde aldığı tavırlardır. Hele bizim dünyaya geldiğimiz çağda, sanatçı kişiliğini dolaysız toplum görevi kişiliğinden ayırmak mümkün değildir.

Kanuni veya **Harun Reşid** devrinde, bir insan sadece şiir yazarak toplumdaki görevini yerine getirmiş olabilirdi; ama, toplumların, kritik dönemlerinde, şairle cephedeki insana mesafesi aynıdır. Şairin tavrı cephedeki insanın tavrından farklı değildir. Di-

yelim, bir **Mehmed Âkif**, hem cephede, hem de şiiriyle çarpışan bir insandı. Bu bakımdan, bizim de durumumuz Mehmed Akifin durumundan farklı değildir. Mehmed Akif, biten bir dönemin son savaşçısıydı, bizler de başlayan bir dönemin ilk savaşçılarıyız. Birisi bitmemek için yapılan bir savaş, öbürü de yeni bir dönemin, bir dirilişin başlayış savaşıdır. Bu iki savaş birbiriyle irtibatlıdır. Onlar savaşmasaydı biz belki bu başlangıcı yapamayacaktık.

Düşünceye gelince... Düşünce, sanatla eylem arasındaki köprüdür. Sanatla yola çıkan savaşçı insan, daha sonra otuz yılın olgunluğuna erince, düşünce döneminin büyük eşiğine ayak basacak, onun da arkasından eylem gelecektir. Çünkü, biz düşünce için düşünce üretmiyoruz; düşüncelerimiz toplumun sağlığı içindir ve tabii, bir gün, mutlaka uygulanmalıdır. Düşünceler uygulanmadığı zaman durgun suyun uğradığı âkibete uğrarlar; bataklıklar oluşur ve sinekler ürer. Düşünce de, akan bir su gibi, toplumun ruhunda ve davranışlarında yeni arayışlar bulursa canlılığını koruyacaktır. O bakımdan, ben, milletimin hayat ve memat gününde, şiirimle, düşünce çalışmalarımla ve politik atılımımla aynı kişiliği sürdürdüğüm inancındayım.

Soru: *Siyasî eyleminiz son zamanların gelişmesi. Bu günleri sizin için özel kılan ve siyasî eylem başlatmanızı gerektiren şartlar neler?*

Cevap: Aslında eylemimiz yeni değildir. Aysberg gibi su altında oluşan bir tarafı vardır. 30 yıllık bir düşünce çalışması söz konusudur. Çıkardığım dergi-

de, bütün yazdığım yazılarımda, hatta şiirlerimde bir dâvayı savunmuşumdur. Bu, demin de dediğim gibi, sırf teorik, bir felsefi problemi çözmek şeklinde ortaya konulmuş bir dâva değildir, bir toplumun hayat-memat dâvasıdır. Ancak bunu mutlaka benim uygulamam, öngördüğüm fikirleri veya düzeni benim ön plana geçip de tatbik sahasına koymam şart değildi. Düşünürler düşüncelerini söylerler, arkadan gelen bir nesil de onu uygular. Ancak süreç hızlanınca, memleketimizin, milletimizin çok kritik bir döneme girdiği görülünce bunu öne almak gerekti.

Otuz yıl içinde düşüncelerimiz toplumda yayılmış, gelişmeler olmuş, yeni bir nesil yetişmeye başlamış, ancak istediğimiz anlamda siyasî bir kadro yetişmemiştir. Fakat hadiseler o kadar hızlı akmıştır ki, bu siyasî kadronun yetişmesini veya faaliyete geçmesini çok hızlandırmak icabetmiştir. Bu sebeple düşünce alanından doğrudan politik alana geçme zarureti doğmuştur.

Soru: *Bunu doğuran sebepleri biraz irdeleyebilir miyiz?*

Cevap: Birinci Dünya Savaşı'nda devletimiz, Osmanlı Devleti, çökmüştür. Osmanlı Devleti, Ortadoğu'nun, '**İslâm Milleti**'nin devletiydi, 1918'de çöktü. O çökünce galip devletler buralarda sun'i devletçikler ürettiler. Biz ise ancak ana yatağımız olan Anadolu'da bir tutunma imkânı aradık. O günün yöneticileri bu tutunmayı sağlamak için bir düzen getirdiler. Aradan 70 yıl geçti. Şimdi bu düzen kökten bir revizyona tâbi olmak zorunda.

Ortadoğu, Avrupa, Rusya, Asya ve Amerika artık 1920'lerin ülkeleri değildir. Bu bölge ve ülkeler geçen 70 yıl içerisinde yepyeni durumlar almışlardır. Bir varlığın bütün çevresi değişince o varlığın da kökten değişen çevreye göre kökten yeni bir tavır alması şarttır; yoksa uyum sağlayamaz ve yaşayamaz. Bugün bizim durumumuz o: geriye dönüp herşeyi gözden geçirmemiz, düzenden başlayarak en kökten şekilde yeni bir revizyona, otokritiğe giderek, yeni durumlara göre yeni bir ortaya çıkış yapmamız gerekiyor. Bunu yapamadığımız takdirde tarihin sert yumruklarıyla karşılaşabiliriz ve çok acı neticeler doğabilir.

Rusya'yla bizim aramızda benzeşen bir taraf vardır. Rusya'da Çarlık çöktüğü zaman, oranın bazı aydınları, Avrupa'dan alınma, yeni bir rejim denediler. Bu yolla, hem Rusları, hem de boyunduruklarında olan ülkeleri tutmak istediler. Marksizme, sosyalizme sığındılar. 70 yıl sonra bu rejimin yürümediği, çöktüğü görüldü. 'Rusya çöktü' demiyoruz. Rusya çökmedi. Çöken rejimdir. Marksizm çöktü. Lenin feda edildi. Sovyet ismi feda edildi, tâ ki Ruslar ve Rusya yaşayabilsin diye. Orada da kalınmadı, tüm rejim feda edildikten sonra, bağlı ülkelerin ismen de olsa bağımsız olma fikri de kabul edildi. Tamamen reddedilmiş bulunulan dine geri dönüldü. Rus kimliği ve diğer kimlikler realist bir görüşle kabul edildi. Bu kadar büyük fedakarlıkları göze alan bir kadro vardı orada ve bu atılımları yaptılar. Yapılanların neticesi henüz belli değildir, belki süreç daha bir süre devam edecektir, fakat eğer muvaffak olurlarsa,

süper bir güç olan Rusya bağlı ülkeleri yine boyunduruğu altında tutacaktır.

Rusya'da bütün bunlar olup biterken, onun benzeri bir dönem geçiren Türkiye'nin tıpatıp aynı şekilde kalması mümkün değildir.

Bizde de, Osmanlı Devleti çöktüğü zaman Batıdan alınma, laik bir düzen kotarıldı. Bu, Batı'yı hiç eleştirmeyen, onu ideal, mükemmel bilen romantik bir düzendi. Bugün bu düzen de her tarafından sızım sızım sızlamaktadır. Bu bakımdan, bizim mutlaka yeniden, kökten bir gözden geçirmeye gitmemiz lâzımdır. Yoksa düzen çöktüğü anda altında kalma ihtimali vardır.

Öte yandan, Ortadoğu'da da, bambaşka bir durum doğdu. İkinci Cihan Harbi'nden sonra az çok bağımsızlığını kazanan İslam ülkeleri bir iki yıldır yeniden Batı boyunduruğuna alınma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bunun temelinde tabii ki petrol meselesi yatmaktadır. Amerika, Avrupalılar'la birlikte, 'Yeni Düzen' adı altında Ortadoğu'ya tam hâkim olma ve petrolüne el koyma girişiminde bulunmuştur. Körfez Savaşı bunun bir ibret vesilesidir. Yani Irak'ın başına gelen herkese hatırlatılarak, somut bir örnek gibi gösterilerek istenilen neticeye ulaşılmak istenilmektedir. Son dönemde girişilen ve halen sürmekte olan Ortadoğu Barış Konferansı adı altında görüşme ve gelişmeler, aslında ona verilmek istenen Yeni Düzen'in bir çalışmasından ibarettir. Bu Yeni Düzen doğrudan doğruya Ortadoğu'nun sömürülmesi düzeni olacaktır.

İsimler değişik ve güzel olabilir. 'Yeni Düzen' veya

'Barış Düzeni' denebilir, bunlar propaganda kelimeleridir. İşin gerçeği şudur: Ortadoğu çok sıkı bir baskı altına alınmak ve bütün gelirleri el altında tutulmak istenmektedir. Bu durumda da bizim, bir Ortadoğu ülkesi ve yakın bir geçmişte Ortadoğu'nun devleti olarak, bu konunun dışında kalmamız mümkün olamaz. Nitekim olamamıştır, bizi de bulaştırmışlardır. Körfez Savaşı'nda taraf gibi bir duruma düşürmüşlerdir.

İşte bütün bunlar, ülkemizin, toplum, devlet, düşünce, kültür yönleriyle, daha doğrusu her yönüyle yeni baştan ele alınması ve yeni bir diriliş hamlesini başlatması gününün gelip çattığını, hatta geçmekte olduğunu gösteriyor.

Soru: *Rusya'daki gelişmeyle Türkiye arasında benzerlik kurdunuz. Ancak Rusya'da değişim kolay oldu. Türkiye'de ise kolay olacağa benzemiyor. Sizce aynı tür bir değişimin Türkiye'de gerçekleşmesinin önündeki engeller neler?*

Cevap: Benzerlikler gibi farklılıklar da var. Bu farklılıklar sebebiyle tabiidir ki gelişmeler de biraz farklı olacaktır. Benzerlik şurada: onlarda bir yenilenme gerekiyordu, buna giriştiler; bizde de gerekiyor, girişmemiz lâzımdır.

Girişilecek hareketler ise aynı değildir. Çünkü biz zaten hiç bir ülkeyi boyunduruğumuz altında bulundurmuyoruz. Bizimki kendi varolma dâvamızdır. Halbuki Ruslar'ın varoluşlarına ne itiraz eden var, ne de bir tehlike var. Bu gelişmelere, daha çok boyundurukları altında bulundurdukları halkları elleri

altında tutmak için giriştiler. Önce **'açıklık'** dediler, yetmedi, daha sonra **'yeniden yapılanma'** dediler, yetmedi, daha sonra **Bağımsız Devletler Topluluğu**'nu oluşturmaya kalktılar. Bütün bunlar çoğu türk etnik unsurlu islâm devletlerini yine boyundurukları altında tutmak için girişilmiş hareketlerdir. Bizimse yapacaklarımız kendi varoluşumuz açısındandır.

Biz, 1945 yılında çok partili rejime geçmek ve 1950 yılında da bunun ilk sonucunu almakla, Rus-lar'dan önce bir süreç başlatmış bulunuyoruz, o bakımdan biz ondan önceyiz. Fakat bu başlattığımız süreç, şimdi de gecikmemize sebep olmakta. Çok partili rejim, eğer kemaliyle başlamış olsaydı, bugün karşı karşıya bulunduğumuz problemlerin çoğuyla hiç karşılaşmayabilirdik. Fakat ne yazık ki, eksik başlatıldı. Fikir özgürlüğü sözde kaldı, fikir partileri kurulamadı. Çok partili düzen, birbirine çok benzeyen partilerle yürütülmek istendi. Bu sebeple, bir çok problemimiz söylenemedi, anlatılamadı, çözülemedi, şimdi patlama noktasına gelen bir birikim oldu.

İlk çok partili rejim geleneğine uygun olarak kurulmuş ve yürüyen mevcut partiler, bugün bir çare üretme durumunda değildirler, acz içindedirler. Bu sebeple, mutlaka, fikir çevrelerinden kişilerin ortaya çıkması ve fiilen çare üretmeleri şarttır. Ben, bu görevimi yerine getirmek için arkadaşlarımla bir parti kurmuş bulunuyorum. Bu, alışılmış şekilde bir kişinin partisi olarak görülmemelidir. Diriliş Partisi, sadece Sezai Karakoç'un değil, tüm milletimizin parti-

sidir ve aslında doğası gereği geniş bir çevrenin kurduğu bir partidir. Ben önde görünsem bile, halkımızın özlediği, milletimizin aydınının kurduğu bir partidir. Kendimizi duyurup tanıtabildiğimiz takdirde, milletimizin ona hararetle sarılacağı ve çözümün geç kalmayacağı, zannedilenden çok daha önce Türkiye'de yapılması gereken değişimin gerçekleşeceği inancında ve umudundayım.

Soru: *Türkiye'de nasıl bir değişim öngörüyorsunuz ve arzu ettiğiniz türde bir değişim nasıl gerçekleşebilir?*

Cevap: Önce şunu kabul etmek gerekir: Türkiye'nin problemleri güncel ve yüzeysel problemler değildir. Demin dediğim gibi, 1918'de çökenin yerine kurulan devletin öngördüğü sistemin sorgulanması ve kökten gözden geçirilmesi söz konusudur. Bu sebeple, sadece parça parça sorunlarla uğraşılırsa hiç bir yere varılamaz. Örneğin: Güneydoğu Anadolu meselesi, bir Güneydoğu Anadolu meselesi değildir. Esas sorun, bütün milletimizin kimlik sorunudur. 70 yıl içinde ekonomik bakımdan bir parça kendini bulan milletimiz, şu anda kendisini sorgulamakta, kendi kendine 'Ben kimim, nereden geliyorum, nereye gidiyorum, ne olacağım?' demektedir. Bunun cevabı, tabiidir ki, önce düşünce planında verilmelidir.

İki cihan harbinde çizilen sınırlar sun'i sınırlardır. Bir misal olarak söylersek, Suriye ve Irak halkı bizden kopmamışlardır. İsyan edip de bizden ayrılmış değillerdir. Biz de onları reddetmiş değildik. Biz, İngilizler'in, Fransızlar'ın silâh zoruyla oralardan çı-

karıldık. Çıkarıldığımız zaman oranın halkı ağlamıştır ve bir gün mutlaka dönmemizi beklemişlerdir.

Aradan 70 yıl geçmiştir, biz, o yenilgiye uğradığımız ve yere serildiğimiz durumda değiliz. Hâlâ kendimizi o şekilde görürsek, Batılılar da, 'Artık bunlar dirilemeyecek bir ülke haline gelmiştir, varolma haklarını yitirmişlerdir' diye düşünebilirler. Türkiye'nin parçalanması düşüncesi onlara buradan gelmektedir. Oysa, "Biz 1918'lerdeki ülke durumunda değiliz, o yere serilmiş halk değiliz" dersek, diyebilirsek, o günkü haklarımızın bir çoğunu bugünün şartlarıyla ve diliyle ortaya korsak ve bunu milletlerarası plana getirirsek, o zaman değil Türkiye'nin parçalanmasını düşünmeleri, artık Türkiye karşısında korku duymaları ihtimali vardır.

Soru: *Bu noktayı biraz açar mısınız? Türkiye o günlerin haklarını bugün nasıl gündeme getirebilir?*

Cevap: İlk olarak millet kavramından hareketle yola çıkmak lâzımdır. Millet nedir? Sadece bir ırkın topluluğu olmadığı artık çok aşikârdır. Bir ırkın topluluğu olması zaten mümkün değildir. Çünkü ırklar birbirine karışmıştır. Zaten tarihte ırk esasına dayalı milletlerin varlığı, çok yeni bir olaydır. Bu sebeple millet kavramı medeniyet kavramına bitiştirilmelidir. Bir medeniyetin toplumuna millet denir. Biz bunu geçmişte yaşadık, fakat Birinci Dünya Savaşı'nda o medeniyetin ve o milletin devleti çökünce, bize de Avrupa'nın daha çok ırk esasına dayanan millet anlayışına göre sun'i bir takım devletçikler empoze

edildi. Bu devletçikler artık yaşamıyorlar. Çünkü sun'i olarak kurulmuş, sun'i olarak yaşamışlar ve şu anda da büyük bir kriz içindedirler. Irak bu durumdadır. Suriye'nin de âkibeti meçhuldür. Ürdün ve diğer Arap ülkeleri de bu şekildedir.

Bizim ülkemiz de sınırları itibariyle aynı sorunlarla karşı karşıyadır. Irk esası dahi esas alınsa sınırlarımızın dışında bir çok ırkdaşımız kalmıştır. Irk değil de milleti daha geniş anlamda medeniyetin bir toplumu olarak aldığımız zaman, sınırlarımızın dışında kalan büyük topluluklar zaten milletimizin parçalarıdır.

Kısacası, şimdi bizim en önce millet tanımını yeniden yapıp o millet kavramına dönmemiz lâzımdır. Ona döndüğümüz zaman sınırlarımızın dışında da milletimizin parçaları olduğunu göreceğiz.

Soru: *Yanlış anlamıyorsam siz bir "birlik" düşünüyorsunuz, ama her zaman konuşulandan farklı, daha fazla kaynaşmaya yönelik bir birlik fikrine benziyor.*

Cevap: O birlik mevcuttur, sadece sun'i olarak aralarına sınırlar konmuştur. Sınırlar kaldırıldığı takdirde o anlamda millet mevcuttur. Milleti sun'i olarak parçacıklara ayıran kuvvetler, onlara, sun'i rejimler hediye etmişlerdir. Bu sun'i rejimler, zaten aynı olan milletin arasına koydukları barikatlarla o milletin parçalarını birbirlerinden ayrı tutmaktadırlar. Esas sorun, budur. Bunun çözümü de, tabiidir ki, silâhla, askerle yürümek değildir. Bunun çözümü, önce birbirinden kopuk olan milletin aydınları-

nın birbirleriyle buluşmasıdır. Yani, bu bir fetihse, gönüllerin fethi söz konusudur.

Yola çıkmamız gereken ilk nokta tanımlardır. Millet, ülke, rejim, toplum, medeniyet tanımları... Bu tanımlarımızı yaptıktan sonra çok keskin ve kesin kararlarla yeniden yapılanmaya gitmek gerekmektedir.

Soru: *Bu çok önemli bir proje. Ancak Güneydoğu Anadolu sorununun bir de terörle ilişkili yönü var. Sorun karşımıza sadece Güneydoğu Anadolu'nun kimliği olarak çıkmıyor, ayrıca bir terörist kimliğiyle de çıkıyor... Bu konuda ne dersiniz?*

Cevap: Başlangıçta da söylediğim gibi, Güneydoğu Sorunu, bir Güneydoğu sorunu değildir. Güneydoğu sorunu asıl sorunun görüntülerinden biridir. Güneydoğu sorunu çıkmasaydı başka bir sorun çıkacaktı. Nitekim 1950-60 arasında başka bir sorun vardı: DP ve CHP aynı kaynaktan geldikleri halde ihtilâlle son bulan çok büyük bir kavga dönemi yaşamışlardır. 1960-70 arasında sağ-sol kavgası normal fikir kavgasının çok ötesinde ve toplumu sarsacak şekilde bir görünüm arzediyordu. 1970-80 arasında anarşi ve terör ülkeyi kasıp kavuruyordu. 1980-90 arasında da Güneydoğu problemi şeklinde göründü.

Demek ki, aslında, topyekün toplumumuz büyük bir sorun karşısındadır. Bu sorun, her dönem kendi şartları içinde başka bir görünümle ortaya çıkmaktadır. O sorunları kendi başlarına ele aldığınızda bir yere varamazsınız. Diyebilirim ki, Güneydoğu sorunu çözümlense, 1990 ile 2000 yılları arasında bam-

başka sorunları karşımıza çıkaracaklardır. Meselâ, Batı'dan gelen yeni cereyanlarla belki bir hristiyanlığı yayma hareketi başlatacaklardır. Ona karşı bir direniş olacak ve işte size yeni bir problem.

Bütün bunların çıkış noktası, bizim 1918'lerde olmadığımız. O zaman öngörülen çözümün, bugün, bir çözüm olmaktan çıkmış bulunmasıdır. Köklü ve çok cepheli yeni bir düzenleniş, toplum, insan ve devlet anlayışı gelmedikçe ve bu anlayış da geçmişimizdeki, kendi medeniyet, millet, ülke, toplum ve insan anlayışımıza bitişmedikçe bir çözüm yoktur. Çözüm burada aranmalı ve radikal olunmalıdır. İp koptuğu yere bağlanmalıdır. Bunu yapacak aydın kadro duruma el koymalıdır.

Ortadoğunun sorunuyla bizim sorunumuz birbirinden kopuk değildir, ikisi de aynı meseledir. Güneydoğu Anadolu problemini çözsek bile, Irak'da kalan ırkdaşlarımızın, Kürtler'in, hatta Araplar'ın sorunlarına da yabancı kalamayız. Çünkü onlar da aynı milletin parçalarıdır. Eğer biz millet kavramını yeniden kendi medeniyetimizin millet kavramına götürürsek o zaman bölgedeki rejimlerin, diyelim bir Baas rejiminin ve aynı şekilde ülkemiz rejiminin sun'i olduğu ortaya çıkacaktır. Bunları göze alamazsak bir çözüme varamayız. Kendi kendimizi aldatmış oluruz.

Soru: *Türkiye'nin ve bölgenin durumunu önerdiğiniz tür bir çözüme açık ve hazır görüyor musunuz?*

Cevap: Ortadoğu tam bir hayat-memat dönemine girmiştir. Millet de bu durumu sezinlemektedir. Ben

bunu, yazılarımda, çok kez, 'Ya diriliş ya ölüm' diye belirtmişimdir. Eğer dediğim şekilde köklü bir çözüme gidemezsek Ortadoğu'nun bütün problemlerinin altında eziliriz. Güneydoğu problemini çözemediğimiz gibi, yarın Batılılar 'su' meselesini çıkararak Irak ve Suriye ile aramızda büyük çatışmalara sebep olacaklardır. Bu çatışmalara seyirci de kalmayacak, hatta daha fazla taraf tutarak ülkemizin âdeta tahribine sebep olacaklardır. Artık Irak ve Suriye ile Türkiye'nin biraraya gelip sorunlarını çözmeleri gerekmektedir.

Bu, medeniyet, millet ve ilke birliği, ülke birliği, düşünce birliği demektir ve netice itibariyle düzen birliğine götürür. Fakat bunu çözümleyecek olan diktatörler değildir, politikayı zanaat haline getirmiş insanlar da değildir; bunu çözümleyecek olan aydınlardır.

Soru: *Her rejim, çeşitli imkânlar sağlayıp çıkarlarını kollayarak kendisine koruyucular meydana getiriyor. Hem Türkiye'de, hem de bir çok Müslüman ülkede bu böyle. Bu sebeple köklü, radikal çözümler rağbet görmüyor. Değişimini talep ettiğiniz rejimin sağlam koruyucularını nasıl ikna edeceksiniz? Bu çözümü gündeme getirip, hayata geçirmek nasıl mümkün olacaktır?*

Cevap: Aslında ülkeler, rejimler için değil, rejimler ülkeler içindir. Fakat rejimlerin bir zaafı vardır: Kendisi ülke için olduğu halde, bir süre sonra onu unutur, sanki ülke ve millet kendisi içinmiş gibi düşünmeye başlar. İşte zorluk burada çıkıyor. Her çö-

züm, milletin o günkü şartları içinde, kurtuluşu için gelen bir çözümdür; doğru veya yanlış. Fakat bir gün bu çözüm artık yaşayamaz hale gelmişse onun terkedilmesi de lazımdır.

Fakat dediğiniz gibi, yetişen bir nesil, -âdeta nostaljik bir bağla- o rejime bağlıdırlar ve onu bırakmak istemezler; sanki o giderse bütün hayatiyetleri gidecekmiş gibi zannederler. Oysa, önlerinde iyi bir hayat dönemi açıktır ve o eskimiş hayatı sürdürmenin imkânı yoktur, o 'depase' olmuştur, mutlak surette bir yenilenmeye ihtiyaç vardır. Bunu şüphesiz, belki baştaki kişiler istemeyebilir, bunda bir tehlike vehmedebilirler. Ancak aydınlar, enine, boyuna, derinliğine düşünürlerse, bunun bir zaruret olduğunu görürlerse, onların bir siyasî parti halinde veya düşünce ekolleri şeklinde örgütlenmeleri sayesinde çözümler gündeme gelir ve tartışılır. Belki -temenni edilmez ama- bazı sert çatışmalar da olabilir, fakat neticede eğer o millet yaşayacaksa, o çözüm mutlaka gerçekleşir.

Soru: *Türkiye'nin sorunlarına köklü ve uzun vâdeli çözümler teklif ettiniz. Fakat Türkiye'nin önünde âcil sorunlar da var. Acaba ilk elde bugünkü mevcut siyasî kadroların da yapmasını tavsiye edeceğiniz çözüm önerileriniz var mı?*

Cevap: Bence âcil çözüm, köklü çözümdür. En temelli çözüm, problemin en derin noktasını ele almak ve onu çözümlemektir. Bir hasta kalbinden rahatsızsa ağrıyan kolu ile uğraşmanın bir faydası yoktur. Doktor, bütün dikkatini doğrudan doğruya kalbe yö-

neltecektir. Bunun gibi, biz de önce milletimizin yeniden dirilişi için atılması gereken en köklü adımdan başlamalıyız işe. Ondan başladığınız zaman en âcil sorun dediğimiz Güneydoğu ve Kıbrıs gibi sorunlar birden küçülecek ve kenarda kalacaktır. Fakat biz bunu yapmadığımız sürece, yani Misak-ı Millî hudutlarını asgari hudutlar değil de azami hudutlarmış gibi korumaya çırpındıkça, düşmanlarımız bundan cesaret alacaklar ve faaliyetlerini yurdumuzun içinde yapmaya çalışacaklardır. Ama biz Misak-ı Millî hudutlarının o zaman silâh zoruyla kabul edilmiş asgari hudutlar olduğunu, milletimizin parçalarının dışımızda kaldığını, onlarla şimdi kardeşçe, özgür bir irade ve gönül rızasıyla bağdaşma ve kaynaşma arzusunda olduğumuzu belirtir ve bunu hissettirirsek problemler değişecektir.

Almanya, Birinci Cihan Harbi öncesindeki durumuna dönmüştür. İki dünya savaşı geçmiş ve ikisinde de yenilmiş olduğu halde bugün Almanya yine Kayser Almanyası'nın idealleriyle dolu olarak siyaset sahnesine çıkmıştır. Rusya yine Çarlık Rusya'sının batış anından başlayarak yeni bir süper devlet olma yolunu tutmuştur. Bizim de aynı noktaya dönüp o noktadan hareketle Ortadoğu'da yeni bir yapılanma istememiz ve bunun önderi olduğumuzu hissettirmemiz lâzımdır. Çözüm buradadır, o zaman diğer sorunlar ikinci plana düşecektir.

Soru: *Türkiye'nin ilgi alanı içerisinde Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya da var mı, olmalı mı?*

Cevap: Vardır, ancak şu şekilde: Bugün Arnavut-

luk, Bosna-Hersek yüzünü bize çevirmiştir. Rusya'daki İslâm ülkeleri de. Ancak bunlara sadece ekonomik yardım yapmakla bir yere varacağımızı sanmıyorum. Zaten buna gücümüz de yetmez. Yapılacak yardım, önce bu milletlerin idealini tespit etmek olmalıdır.

Soru: *Böyle bir coğrafyaya ve yeniden kendini bulmaya başkent olarak Ankara'yı yeterli bulmadığınızı, "İstanbul başkent olmalı" dediğinizi biliyorum. Bu teklifinizi de biraz açar mısınız?*

Cevap: Problemi ve çözümü, ana hatlarıyla, kuşbakışı olarak söylemiş bulunuyorum. Tabii ki, bu bir çok yenilikleri olan somut bir proğramı içermektedir. Ancak önce genel olarak bir çözüm gerektiği kabul edilmeli ki, somut proğram da söylenebilsin. Belki bir çok şeyleri bir anda söylemek bir şok etkisi yapacaktır. Sadece İstanbul'un başkent olması değil, bir çok önerilerimiz olabilir. Yalnız bunlar parça parça yapılır ve bir temele dayanmazsa bir sonuç getirmez. Önce problemimizin kökten bir problem olduğunu kabul etmemiz, sonra millet, memleket ve medeniyet kavramlarını yeni baştan tanımlamamız gerekir. Aydınlar bütün bu noktalarda birleştikleri takdirde, somut bir proğramı gerçekleştireceklerdir.

Demin Suriye ve Irak halklarının milletimizin bir parçası olduğunu söyledim. Tabiidir ki, eski büyük islâm devletlerine başkentlik yapmış Şam ve Bağdat gibi şehirler Ankara'dan çok İstanbul'a bağlı olmayı

veya İstanbul'un İslâm Âlemi'nin New York'u olmasını kabullenmeyi yeğlerler. New York, hem Amerika'nın bir şehri, hem de BM'nin başşehri gibi. Ortadoğu'nun başkentidir İstanbul; bu, biz istesek de böyledir istemesek de. Eğer biz İstanbul'u başşehir yapmazsak, Ortadoğu'nun yeni düzeninin idare merkezi, yani başşehri olarak, başkaları yapacaktır.

Toynbee'nin dediği gibi, Osmanlı medeniyeti bitmiş, tükenmiş, ömrünü tamamlamış bir medeniyet değildir; durdurulmuş bir medeniyettir. Yani dış güçler tarafından zorla, kuvvetle durdurulmuş bir medeniyettir. O durma halâ devam etmektedir. Ama tarihin bir anında, bir hamle, bir atılım o durmayı yeniden bir gelişime ve dirilişe çevirebilir, çevirmelidir. Aydınların yapması gereken de, bizim diriliş hareketimizin amacı da budur. Başkası kendi emellerinin başkenti yapmadan bizim kendi başkentimizi başkent yapmamız en tabii görevimizdir.

Soru: *Diriliş Partisi olarak bugüne kadar nasıl bir çalışma proğramınız oldu, bundan sonra neler yapmayı düşünüyorsunuz.*

Cevap: Partimiz particiliği kabul etmemektedir. Aydınların biraraya gelişi, örgütlenişi ve toplumun hayatına doğrudan katkı yapmaları amacını güdüyoruz. Bunun için başlangıçta, uzun vâdeli, yavaş bir gelişme görülecektir. Bu sürecin içindeyiz. Ancak öyle zannediyorum ki, milletimizin problemlerinin giderek ağırlaşması ve âcil duruma gelmesi

bu süreci hızlandıracak, aydınlarımız uyanacak, şuurlanacak ve milletimizin dirilişini gerçekleştirmek için Diriliş Partisi'nde toplanacaklardır.

Soru: *Teşekkür ederim.*
Cevap: Ben teşekkür ederim.

DIŞA DOĞRU

(2. Röportaj)

Soru: *Uzun bir sanat ve düşünce döneminden sonra siyasî bir parti kurarak yurt sorunları ile doğrudan ilgilenmeye başladınız. Özellikle gençliğin ilgi odağı haline gelen partiniz DİRİLİŞ PARTİSİ'nin günümüz dünya ve ülke sorunları hakkındaki tutumu merak edilmektedir. Bu konuda ilk sorum: günümüzdeki değişmelerin genel bir yönü ve karakteri var mıdır? sorusudur.*

Cevap: İnsanlık tarihi, uzun bir değişimler tarihidir. Sabit bir hayat, hiç bir zaman insanoğlu için bir kader olarak görülmemiştir. Kimi zaman yeni bir çağ başlar; kimi zaman da, yüzyıllar içinde, bir değişim görülür. Tarihe baktığımız zaman biz bunu müşahede ediyoruz. Kimi zaman değişim süreci hızlanır, kimi zaman yavaşlar. Yirminci miladî yüzyıl, 19.

yüzyıla göre çok büyük değişikliklerin olduğu bir yüzyıldır. 21. yüzyıl eşiğinde de gene büyük değişikliklere sahne oluyor dünyamız. Yirminci yüzyılın karakteri, teknolojide olan bütün değişikliklerin öncelikle insanoğlunun aleyhine kullanıldığı büyük savaşların, 1. ve 2. Dünya Savaşı ile bunların devamlarının sergilendiği bir yüzyıl olması karakteridir. Öyle görünüyor ki, önümüzdeki yüzyıl, açılan yaraların sarılması, tedavi edilmesi yüzyılı olacak; bu çağın, onarım karakteri taşıması insanlığın arzusu olacaktır. Tabiidir ki, karşı kuvvetler, yani iyinin karşısında bulunan olumsuz güçler, bu yönü değiştirmezse. Elli yıl kadar esaret altında yaşayan Doğu Avrupa, bağımsızlık ve özgürlüğünü tatma zevkine erdi. Aynı arzuyu daha şiddetle duyan ve duymaya hakkı olan türk islâm ülkeleri de bağımsızlık yolunda ilk adımları attılar. Bütün bunlar çağımızın bir onarım çağı olması arzusu demektir. Genel bir onarma çağıdır bu. Ve yalnız siyasette değil, 21'inci miladî yüzyıl, gönül arzu ediyor ki, bu arzuyu bu temenniyi gerçekleştiren bir yüzyıl olsun. Gerçi bir taraftan da uzay çağı, yıldız savaşları, büyük teknolojik çalışmaları yapılmaktadır. Gönül istiyor ki, bu çalışmalar, geçmişteki Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nı gölgede bırakan bir dünya savaşına değil de, dünyanın sulh içinde yaşamasına yönelik bir çalışmaya dönüşsün. Yani, insanlığın iyilik güçleri, bu müthiş kuvvet ve imkânları, kendi yönünde kullansın.

Soru: *Bu değişimlerin Batı dünyası ile Rusya açısından görünümü nedir?*

Cevap: Büyük bir değişim görünmektedir. Demin dediğim gibi, Doğu Avrupa'nın komünizmden, Ruslardan kurtuluşu gerçekleşti. Ancak tümüyle Avrupa, kaynayan bir kazan gibi fokurdamaktadır. Avrupa ne olacaktır? Bütün bir Avrupa kurulabilecek midir? Ortak Pazar, Avrupa Topluluğu'na dönüştü. AT, tek bir Avrupa'ya dönüşebilecek mi? Bir yandan bunu gerçekleştirmek için çabaları var, hatta bunun bir takvimi yapılmış durumda. Öte yandan bunu ertelemek, aksatmak için çabalar var. Nitekim BAB'ın kuruluşu, bir bakıma, Avrupa'nın bütünlüğü için bir çelişkidir. Avrupa'nın bütünlüğüne inananlar, Batı Avrupa Birliği'ni kurmaya gerek görmemeliydiler. Oysa, görüyoruz ki, Batı Avrupa Birliği'ni kuranlar, daha önce kurulmuş olan NATO ve Ortak Pazar'ı, adeta görmezlikten gelerek, kendileri hesabına yeni ve büyük bir hegemonya düzenini kurmayı amaçlamış bulunmaktadırlar. Hele, bir de, BAB'ın içinde, bir tek devlet, meselâ Almanya hakim olursa, yine başa dönmüş olmayacak mıyız? Kısacası: Avrupa'nın birliği dâvası, çok büyük risklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Düşünürlerin ve şairlerin rüyasıyla politikacıların realizmi, hatta natüralizmi çatışmaktadır. Bize kalırsa, Avrupa'nın tek devlet olması, ancak insan sevgisi, insan saygısı esasına dayanırsa, başarılı ve yararlı olacaktır. Yoksa, Avrupalılar'ın ta Romalılardan bugüne kadar geldiği gibi diğer insanlara hakim olma arzusunun bir tecellisi ve bir maskesi olacaksa, bunun gerçekleşmesini temenni etmek mümkün değildir. Aynı zamanda, bu, Avrupa'nın da lehine olmayacaktır. İki dünya savaşı, Av-

rupalıların bu arzularından ötürü ortaya çıktı. Sonuç, Avrupanın da yıkımı oldu. Avrupa bir yıkıma daha tahammül edebilecek midir? Bu sebepten, temenni ederiz ki, Avrupa, kendi bütünlüğünü kurarken başka bütünlüklere saygılı olmasını bilsin. Aksine, kendi bütünlüğünü dünyanın parçalanması ilkesine dayandırdığı takdirde, hem kendisine, hem de dünyaya zarar vermiş olacaktır.

Soru: *Efendim, bir de Doğu dünyası ve İslâm dünyası açısından durum nedir? Bu değerlendirmeyi de yapar mısınız?*

Cevap: Avrupa'nın değişimi içinde Rusya'da olup bitenleri özetledikten sonra İslâm dünyasına geçebiliriz. Rusya'da birden bire başlayan değişimleri hep birlikte bir yıl içinde yaşadık. Komünizm, Marksizm çöktü. Rusya parçalanmışlık görünümü içinde. Yeniden bir derlenme toparlanma peşinde. Bir taraftan Avrupayla bütünleşmek isterken, bir yandan da, yine eski bütünlüğünü sağlamaya çalışıyor. Aslında, bu iki istek arasında bir çelişki vardır. Eğer Rusya Avrupa'yla bütünleşmek, Ortak Pazar'a girmek, Avrupa Topluluğu içinde yer almak, hatta ileride Avrupa devletinin bir parçası olmak gibi bir emel taşıyorsa, bir kısmını bir kaç yüzyıldır, bir kısmını da yetmiş yıldır boyunduruğunda tuttuğu ülkelerden, bu arada türk islâm ülkelerinden elini çekmesi gerekir. Bunu yapmadığı takdirde, hem büyük, süper devlet olma arzusunu, hem de bununla çelişen, bir başka süperin parçası olma arzusunu bir arada tutamayacaktır. Rusya bu çelişkiyi yaşadı. Oradaki aydınlar

bir değişimi kaçınılmaz gördüler ve yumuşak bir iniş sağladılar. Ancak bundan sonrası halâ tamamen garanti altına alınmış değildir. Rusya, marksizm ve leninizm yerine yeni bir ideoloji olarak ne koyacaktır ki, kendilerinden ırk, din ve kültür açısından çok farklı ülkeleri kendi boyunduruğunda tutabilsin. Çarlık Rusya'sının hristiyanlığa dayanan ideolojisinin bütünlüğüyle yeniden diriltilmesi söz konusu olamaz. Çünkü: hristiyanlık, çağımızda, kendisini müdafaa durumundadır. Yeni bir atılım yapacak gücü yoktur hristiyanlığın günümüzde. Sadece ilk planda, uzun süredir yasaklanmış ya da askıya alınmış halkın din ihtiyacının tatmini sözkonusudur Rusya'da. Bütün dünyaya yeni bir mesaj verecek bir gücü ise asla göstermemektedir hristiyanlık. Rusya'da da, bütün dünyada da bu böyle. Esasen, dünyanın bugünkü durumundan Batı ve bir parça da hristiyanlık sorumludur. Bu sebeple Rusya büyük bir sorunla karşı karşıyadır. İdeolojisinin ne olacağı sorunuyla. Eğer panislavizmi çıplak bir şekilde ortaya koyacaksa bu çok büyük bir tepki görecektir. Eğer, diğer ülkelerle tam eşit bir şekilde bir arada olmayı arzuluyorsa o zaman, bunun bir gerekçesini bulması ve gerçekten buna uyup uymayacağını ispatlaması gerekir. Görünen odur ki, Rusya, zaman kazanmak istemektedir. Yeltsin, günümüzün bir Lenin'i gibi hareket etmektedir. Nasıl Rus Çarlığı çöktüğü zaman, Lenin diğer ülkelere, yani islâm ülkelerine: "siz hürsünüz, siz serbestsiniz, ister ayrılırsınız, ister bizimle olursunuz" demiş ve böylece zaman kazanmışsa, öyle görünmektedir ki, Yeltsin ve arka-

daşları da aynı rolü oynamaktadırlar. Ancak, bir fark vardır. Lenin, onu söylerken, hiç denenmemiş, gözlere parlak görünen bir ideolojiye dayanarak veya güvenerek söylüyordu. Nitekim, arkasından aynı ideolojinin ordusuyla tüm özgürlükleri ve bağımsızlıkları yok etmesini bildi. Ancak bunun da uzun ömürlü olmadığını gördük. Yetmiş yıl sonra, yani bir nevi yahudilerin Babil esareti süresi kadar bir zaman sonra bu zulüm yönetimi çöktü. Şimdi Yeltsin ve arkadaşları zaman kazanmış olsalar bile, ileride beraber olmayı düşündükleri türk islâm ülkelerine aynı zorbalıkla hükmetmeye kalkıştıklarında çok büyük bir mukavemet göreceklerdir. Nükleer silâhla istilâya kalksalar bile bu davranış insanlığın bir trajedisi olacak bir çapa ulaşabilir. Birliği sürdürecek yeni bir ideoloji sunması için de şu anda görünürde bir işaret yoktur. Bu yüzden biz Rusya'nın henüz değişme sürecinin durmadığı kanaatindeyiz. Süreç devam etmektedir. Batı'yla birleşme de bir hayalden ibarettir.

Soru: *Efendim, Yeltsin ve kadrosu da giderse yerine kim gelecek? Nasıl gelir?*

Cevap: Bunlar şimdi meçhuldür. Şüphesiz Rusya Federasyonu büyük bir devlettir. Rusya için dıştan gelecek bir tehlike söz konusu değildir. Ancak yine türk islâm ülkelerini boyunduruğu altına almak ve ezmek istediği takdirde belki karşısında Çin'i bulacaktır. Amerika da, şu anda Rusya'ya karşı radikal bir tavır göstermemektedir. Ancak ileride yeniden dünya çapında bir süper devlet olma dâvasına yine

eski iddialarıyla birlikte girişirse Amerika'nın tavrında da değişiklikler olabilir. Esas büyük değişiklik islâm dünyasında zuhur edebilir. İslâm dünyasında doğacak yeni bir süper güç, Rusya'nın böyle bir saldırısının karşısına yeni bir set gibi dikilecektir. Bu sebeple, Rus aydınlarına düşen borç, bugün için Rusya Federasyonunu güçlendirmeyi, sağlamlaştırmayı hedef alma gibi daha realistçe bir tutum olmalıdır. Aksi takdirde, Lenin'in, Stalin'in hayalî tekerrür ederse, Rusya'ya tarihin tokadı çok şiddetli olabilir.

İslâm Âlemiyle ilgili sorunuza gelince: İslâm Âlemi, çok büyük bir kargaşa, kaos içindedir. Bilhassa, ruhlarda ve duygularda büyük fırtınalar esmektedir. Körfez Savaşı'nın arkasından İslâm Âleminin ne olacağı sorusu, bütün ruhları ilgilendiren, şuuraltımızı kızgın ateş üstündeki su gibi kaynatan bir sorudur. Amerika, Yeni Düzen adı altında Ortadoğu'ya yeni bir şekil vermek istemektedir. Yeni Dünya düzeni içinde Ortadoğu Barış Düzeni gibi bir isim altında verilmek istenen şekil, aslında klasik emperyalist düzenlerin sadece isim bakımından parlak, yumuşak kelimelerle ifade edilmiş bir şeklinden başka bir şey değildir. Gerçekte, islâm ülkelerinin, belli bir disiplin altında Amerika ve biraz da batı yararına sömürülmesi hedef alınmıştır. Bu hedefi gerçekleştirebileceklerini zannetmektedirler. Oysa, bu, o kadar kolay olmayacaktır. Çünkü: Ortadoğu insanı, çok büyük deneyimler geçirmiştir. 1. Dünya Savaşı ve ondan öncesi, iki dünya savaşı arası ve 2. Dünya Savaşı, daha sonraki dönemde olup bitenler ve en

son Körfez Savaşı, bu ülkelerde çok büyük değişimler yapmış, ruhlarda kimi zaman yaralar açmış, kimi zaman büyük özlemler doğurmuştur. Bu yüzden Amerika'nın ve Batı'nın Ortadoğu'ya önceden tasarladığı klasik şekil verme arzuları gerçekleşmeyecektir. Önce, Ortadoğu insanını anlamak lâzımdır. Bu insana eğilmek, bu insanın problemlerini bilmek, varolmak hakkını tanımak lâzımdır. Bu olmadığı takdirde, Batı'yla İslâm dünyasının barışması mümkün değildir. Ortadoğu'da, petrol, bu büyük zenginlik hazinesi, şüphesiz kavganın temel sebebini teşkil etmektedir. Ancak, bundan, Batı, Ortadoğu insanıyla barışarak yararlanabilir. Batı'nın, petrol zenginliğinin tümünü kendisine ayırması mümkün değildir. Önce Ortadoğu'da olan imkânların Ortadoğuluların olduğunu bilmesi ve bunu kabul etmesi, daha sonra bundan yararlanmakta kendisine bir pay istemesi belki daha makul bir yol olacaktır. Ancak, bugüne kadar, gerek 1. Dünya Savaşı'ndan önce ve gerek 1. Dünya Savaşı'nda ve gerek 2. Dünya Savaşı'nda ve şimdi, Batı, olup bitenlerden ders almamış görünmektedir. Tüm petrolü kendisinin hazinesi gibi düşünmektedir. Ortadoğu buna karşı direnecektir. Savaş verecektir ve bu savaşı sonunda kazanacaktır. Çünkü; eşyanın tabiatına aykırıdır Batı'nın isteği. Filistin olayı bir misaldir. Filistinliler, Filistin'den çıkarıldıkları zaman, soykırımdan ve açlıktan, sefaletten iki milyon kadar insan yitirdiler. Kalanların bir kısmı da şuraya buraya dağıldı. Böyle olduğu halde, bugüne kadar, savaşlarını sürdürebildiler. Hem de tüm arapları birleştirmiş olmadıkları halde.

Elli yıldır sürdürdüğü bu savaşı kazanamamış olan Batı, nasıl olur da bütün Ortadoğu'ya karşı başlatacağı bir savaşı kazanacaktır? İslâm âleminde büyük bir fikir ve siyaset karmaşası vardır. Fakat zamanla bu karmaşa durulacaktır. Batı etkisinde oluşan ekoller giderek ortadan kalkacaktır. Kendi medeniyetimizin büyük fikir ve dâva ekolü kurulacak ve başarıya ulaşacaktır. Şu anda bir birlik manzarası görülmemektedir. Parça parça her islâm ülkesinde islâmın dirilişi faaliyeti vardır. Ve bunlar henüz büyük perspektife kavuşmamıştır. O sebeple yetersiz görünmektedirler. Ancak ihtiyaç ve Batı'nın ihtirası karşısında akış hızlanacak ve bir gün bu bütünleşme gerçekleşecektir. Özlenen perspektif, medeniyet açısından bakma perspektifidir. Sadece Batı düşmanlığı değil, islâmın kendini yeniden gerçekleştirmesi söz konusudur. İslâm, hakikat medeniyetinin en parlak örneği olarak doğduğu zaman, insana bir muştu gibi gelmiştir, yoksa bir düşman gibi değil. Eğer islâm gelmeseydi, Ortaçağ'ın karanlığında boğulan insanlık, belki adeta, o zaman intihar etmiş olacaktı. İnsanlığı kurtaran islâm, bugün, kendi büyük krizini atlatıp yeniden dirilirse, bundan insanlığa zarar değil, büyük fayda gelecektir. İnsanlık, gerek Batı'sı ve gerek Doğu'suyla gelip bir noktada tıkanmış kalmıştır. İşte bu tıkanma noktasının aşılışı, islâm medeniyetinin yeniden dirilişiyle olacaktır. İslâm medeniyetinin dirilişi, Batı'nın da yararınadır. Çünkü, onu, felâkete, trajediye götürecek olan ihtiraslardan koruyacaktır. Daha büyük bir tehlike vardır insanlık için. Çin'in büyük teknolojiye kavuşma

tehlikesi. Eğer Çin, böyle bir teknolojiye bugünkü rejimi ve ideolojisiyle, emperyalist bir amaçla kavuşursa, tüm insanlığı ezip çiğneme gücüne erişecektir. İşte bunu yine sınırlandıracak olan, Ortadoğuda doğacak olan BÜYÜK İSLÂM SÜPER GÜCÜ'dür. Çünkü: islâm, geçmişte imtihan vermiş bir medeniyettir. Yüz akıyla vermiştir imtihanını. Güçlü olduğu zaman, insanlığı ezmemiş, ihya etmiştir. Tarih, bizi, islâm'ı çağırıyor: "gel! Batı'ya, Doğu'ya dur de". Bu sebeple, Ortadoğu'nun derlenip toparlanması, ülke içine konulmuş sun'i sınırları atan İslâm Milleti'nin büyük bir siyasî ve askerî güç oluşturması, sadece kendisi için hüküm ifade eden tarihî bir zaruret değildir. Bu, aynı zamanda, tarihin dönüm noktası olacaktır. Yeni bir çağ başlayacaktır. Yıldız savaşlarını insanlığın lehine çevirecek olan, nükleer silâhları sadece felâketleri durdurmakta kullanacak olan ancak bu güçtür. Kader, bizim coğrafi olarak, dünyanın ortasında olmamızı ön görmüşse bunun bir hikmeti vardır. Doğu ve Batı, her zaman tarihte ya ifratın, ya tefritin ülkeleri oldular. Ortadoğu ise, medeniyetin ve barışın ülkesi. İslamın, bu sebeple, yeniden geri dönüşü, korku değil, sevinç uyandırmalıdır. Batı'da, islâm köktenciliği, köktendincilik, fondamantalizm, radikalizm diye anılan ve bir öcü gibi gösterilen hareketler, gerçekte Ortadoğu'nun ve islâm dünyasının kendisini arayışı ve islâm medeniyetinin yeniden dirilişine bitişmeyi deneyişten başka bir şey değildir. Bu sebeple bazı korkutucu gibi görünen hareketlerin içyüzüne bakıldığında durum tam aksine dönecektir. Batı'nın ve Doğu'nun gelip sap-

landığı çıkmazları, aydınlık bir çıkış ağzına kavuşturacak olan, islâmın insan ve dünya görüşü olacaktır. Gönül ister ki, batı düşüncesinin büyük etkisinde kalan aydınlarımız, bu nokta üzerinde dursunlar ve düşünsünler. Gelip bir çıkmaza saplandıklarını görsünler ve islâmın bu yeni aydınlık yüzünde gerçek çağrıyı arasınlar.

Soru: *Efendim, Cezayir'de olup bitenleri bu tabloda nereye koyabilir ve nasıl değerlendirebiliriz?*

Cevap: Cezayir'de, bugün patlak veren olay, demin genel manzarasını çizdiğimiz islâm dünyasına ait tarihî-sosyolojik olayın bir enstantanesidir. Cezayir'de olan durum, sadece bir iktidar değişimi olayı olsaydı belki de dışta kimsenin haberi bile olmayacaktı. Hatta, iktidara gelecek olan parti islâm partisi olsa bile. Fakat Batı basınının olayı ele alış tarzı da göstermektedir ki, Cezayir'de olan hadise, bir nevi Doğu'yla Batı'nın karşılaşmasına bir başlangıç noktası gibi idrâk edilmiştir. Bu intibaı alıyoruz. Gerçekten de sadece Cezayir'de değil, islâm âleminin her tarafında islâmın dirilişi hareketi siyasî platforma çıkmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'nın kendi iç hesaplaşmasından yararlanan bazı tutsak islâm ülkeleri bağımsızlıklarına kavuştular. Ancak, bu bağımsızlığa kavuşma hareketi, tüm fikrî kapasitesini kazanmadan olduğu için, başlangıçta, halkı temsil eden yönetimler iktidara gelememişti. Hatta ne tuhaftır, Batı'yla o kadar savaştıktan sonra, yine batıcı kadrolar başa geçmişti. Bu sebeple bir çelişki vardı bu bağımsızlığa kavuşmanın başlangıcında.

Batı'yla bu kadar savaştıktan sonra adeta Batı'ya teslim olmuş gibiydi ülke. Yani savaşta kazanan ülke, barışta teslim olmuş gibiydi. Bu çelişki uzun sürdü Cezayir'de. Tıpkı bizde sürdüğü gibi. Tek parti yönetimi, 29 yıl yönetti Cezayir'i. Eleştiri yoktu. Bizde tek parti yönetiminde olduğu gibi orda da her yapılan övülüyor, asla işin kötü tarafı gösterilmiyordu. Halk yoksul kaldı. Diğer ülkelere göre de Cezayir gerekli maddî ve manevî kalkınmasını yapamadı. Fikrî bakımdan da özgürlüğünü yaşayamadı. Oysa bir buçuk milyon şehit vermişti Cezayir. Bağımsızlığı için bu kadar şehit veren ülkenin lâyık olduğu yönetim bu değildi. Bu bir buçuk milyon şehit, kendi medeniyeti, inancı için toprağa düşmüştü Cezayir'de. Yoksa, yine Batı benzeri bir yönetim, ya da Fransızlara özenen ve adeta dışa esareti devam ettiren bir yönetim için değil. Cezayir, er geç bu aşağılık duygusundan doğan anakronizmi yenecekti. Nitekim, çok partili düzen başlar başlamaz, Cezayir'de kurulan bir islâmî parti en kısa zamanda iktidara gelme durumuna erdi. Bunun detayını bilmiyoruz. Çünkü bize basın yoluyla gelen bilgiler eksiktir. Ne partiyi yönetenleri, ne partinin gelişimini basın bize yeterince anlatabilmiştir. Basınımız, ancak bugünlerde, problem son sınırına varınca, bir parça dikkatini Cezayir'e çevirmiştir. Olayın geçmişine ait taraflsız bir bilgi vermemiştir. Konu hakkında yeterli bilgimiz yoktur. Bir seçim kazanmış islâmî partiye karşı yapılan pervasız darbe, tüm islâm dünyasını derinden üzmüştür. Fakat yine de en kritik soru şudur: Cezayir'de iktidarı kazanan bu parti, yani FİS,

tümüyle aydınların yönettiği ve aydınların perspektifinden olaylara bakan bir parti midir? Yoksa, daha çok halk kitlelerinin oyunu almak için bir propoganda proğramını uygulayan ve bu sebeple halkın FLN'ye olan tepkisini de değerlendiren bir parti mi? Bunu çözümleyebilecek bilgilere sahip değiliz. Basın, bize gereken verileri sunmamaktadır. Eğer bunu çözümleyebilirsek, Cezayir'in geleceği hakkında da çok daha kesin konuşma imkânımız olabilir. Bir islâm partisinin, uzun vâdeli bir başarıya ermesi için, mutlaka, o partinin aydınlar tarafından yönetilmesi, diğer partilerden her bakımdan farklı olması, ülke aydınlarını kazanmayı hedef alması, uzun yıllardan beri Batı tarafından ruh ve zihinleri kökten değiştirilmiş aydınları ikna edip yeni yöne çevirmesi şarttır. Bu olmadığı takdirde sadece oy çokluğuyla bir yere varılamaz. Bu, sadece Cezayir için değil, daha başka ülkeler için de söz konusudur. Eğer FİS, Cezayir aydınlarının % 30'unu kazanmışsa yapılan darbe sonuçsuz kalacaktır. Çünkü: askerler de aydın kadronun etkin bir zümresini teşkil etmektedir. Askerler, içlerinde aynı ideali paylaşan kimseler olduğu takdirde, bir an için kargaşayı önlemek maksadıyla yönetime el koysalar bile, yumuşak bir inişle tekrar demokrasiye geçmek ve gerekirse iktidarı yine aynı partiye teslim etmek zorunluluğunu duyabilirler. Yok eğer, aydınlara yönelik olmayan, sadece oya ve kitleye dönük bir hareket söz konusu ise, askerlerin içinde de aynı dâvayı paylaşan hiç kimse yoksa, o zaman, şüphesiz Cezayir uzun bir süre kargaşa ve karanlık bir dönem yaşayacaktır. Kardeş Cezayir'in

er geç bu krizi en kısa zamanda atlatıp islâmı yaşama zaferine ermesini dilerim.

Soru: *Türk ve bir de Orta Asya'da bağımsızlıklarını ilân eden islâm ülkelerinin geleceğini nasıl görüyorsunuz? Bir de o konu var. Azerbeycan vb.*

Cevap: Cezayir konusunda biraz daha ilâve edeceğim noktalar vardır. Onları da belirttikten sonra sorunuza geçebilirim. Aslında, demin bahsettiğim Ortadoğu'nun ve islâmın dirilişi hadisesinin bir yüzü de Afrika'ya bitişiktir. Afrika, potansiyel büyük bir güçtür bugün tarih için. Kara ırk denen afrikalılar, yeniden tarih sahnesine çıkıyorlar. Avrupa, Batı ve daha geniş anlamda beyaz ırk yorgundur. Oysa kara ırk, bütün zindeliğini, gençliğini ve dinçliğini korumaktadır. Ancak, henüz, çoğunlukla ilkel durumdadır. Tarih, onu sahneye itmektedir. Afrika, yeniden doğuyor. Afrika'nın bu yeni doğuşunda, islâm birinci faktördür. Afrika'da, islâm, tıpkı islâmın ilk doğuş günlerindeki gibi heyecanla yayılmaktadır. Bu, kendi kendine oluşan bir hadisedir. Bu sebeple onun pek farkında değiliz. Afrika'da bugün en az 150 milyon müslüman vardır. Müslüman sayısı, hristiyan ve putperest sayısını geçmiştir. Ve görünen odur ki, tüm Afrika, müslüman bir kıt'a olacaktır. Batı onu sun'i parçalara ayırmıştır. Eğer: "Afrika, afrikalılarındır." prensip ve sloganını bayrak yapan bir hareket başlar ve islâm medeniyetinin yeni doğuşu, gerek Ortadoğu'da ve gerek Afrika'da bir güç kazanırsa, Afrika'nın tarih sahnesine tek bir ülke, tek bir devlet olarak çıkacağını görmemiz bir sürpriz

olmayacaktır. Bu ülke ve bu devlet tabiidir ki, islâm ülkesi ve islâm devleti olacaktır. Eğer Ortadoğu'da da böyle büyük bir bütünleşme olursa, bu ikisi, demin işaret ettiğim süper gücü oluşturacaktır. Avrupa'nın korkusu buradadır. Bir kıvılcımın tüm Afrika'yı sarmasından ve ordan kovulmalarından endişe etmektedirler. Afrika'yı büyük bir islâm devleti haline getirebilecek hareketin de Kuzey Afrika'dan başlayacağını tahmin etmek kehanet sayılmaz. Çünkü: orada medeniyet, islâm medeniyeti, geçmişte tüm ihtişamıyla yaşanmıştır. Devlet kurma gelenekleri vardır Kuzey Afrikalıların. Ve Osmanlı Devleti gibi büyük bir dünya devletinin de uzun süre parçası olmak bakımından büyük bir tecrübeye sahiptirler.

Soru: *Bu nasıl olmuştur? Bunu belirtir misiniz?*

Cevap: Cezayir, kendisi katılmıştır Osmanlı Devleti'ne. Osmanlılar gidip orayı zaptetmemişlerdir. Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa) Cezayir'in hükümdarı iken kendi ülkesini büyük islâm devleti olan Osmanlı Devleti'ne katmıştır. Bunda büyük bir idealin fedakârlığı gizlidir. Cezayirliler bu katılışa karşı durmamışlardır. Cezayir'de Osmanlıların Garb Ocakları denen yönetimleri ve büyük asker ocağı vardı. Ve Anadolu'dan çok kişi Cezayir'e iskân edilmiştir. Aynı zamanda onların da torunlarıdır bugünkü Cezayirliler. Cezayir sadece bir ırkın karakterini taşımıyor. Tüm islâm ülkelerinde bulunan ırkların bir demetini orada görebiliriz. Türk, arap, berberi, afrikalı gibi bir çok ırklar bir potada kaynaşmıştır. Bu sebeple orada başlayan bir kıvılcımın tüm Afri-

ka'yı yangına çevireceğinden endişe etmekten kendileri hesabına belki de haklıdırlar avrupalılar. Tunus ve Fas'ta da aynı durum mevcuttur. Afrika ülkeleri Birliği, bir Afrika Ortak Pazarı kurma kararı almıştır. Bütün bunlar, avrupalılar tarafından birarada değerlendirilmektedir. Yani Cezayir olayını tek başına ele almıyorlar. Zaten öyle ele almak da doğru olmaz. Gerçekten, bütün bunlar birbirleriyle irtibatlıdır. Bu sebepten oradaki gelişmeleri bizim de çok yakından izlememiz ve sadece olayı bir demokrasi ihlâli, darbe gibi görmememiz, aynı zamanda iki medeniyetin bir cephede karşı karşıya gelişi gibi değerlendirmemiz gerekmektedir. Geçmişteki hatamızı tekrarlamamalıyız. Cezayir'in kan pahasına giriştiği bağımsızlık savaşı yıllarında, o kahramanlara arka çıkmadık; hatta, hep, Cezayirli mücahitlerden "terörist" diye bahsettik radyolarımızda ve bu yüzden Cezayir uzun süre bizimle dargın kaldı. Bunda da haklıydı. Şimdi Batı'ya şirin görünmek için, Cezayir halkını yine küstürürsek, uzun süre ilişkilerimiz kopuk olacaktır. Oysa bizim de yüzümüz Afrika'ya dönük olmalıdır. İstikbalimiz Afrikada'dır. Afrika'nın da istikbali Ortadoğu'dadır. Avrupa'nın bütün dehası bu iki gücü birbirinden ayırmak noktasında toplanıyor. Bizim de çalışmamız, bu iki gücü birleştirme yönünde olmalıdır. Afrika'nın kapısı, Cezayir'dir, Mısır'dır. Bu iki ülkeye bakışımız, uzun vâdeli, istikbal açısından olmalıdır. Yoksa güncel yarar düşünceleri ve Batı bakışıyla bir yere varamayız. Büyük yanlışlık yapmış oluruz.

Gelelim, bağımsızlığını elde etmiş olan türk islâm

ülkelerine. Bu bağımsızlık, henüz kesinlikle elde edilmiş değildir. İlk anda, teorik olarak bu bağımsızlıklar ilân edilmiştir. Ancak, Rusya'nın ileride alabileceği duruma göre bu bağımsızlığın kesin olup olmadığı meydana çıkacaktır. Eğer bu kardeş ülkeler birleşirlerse ve bir nükleer silâh gücüne sahip olurlarsa, gelecek zamanda Rusya hangi güce ererse ersin, bağımsızlıklarını koruyabilirler. Yani gazetelerin verdiği bilgiler çerçevesinde konuşursak, Kazakistanda bulunan nükleer güç, bu islâm türk ülkelerinin elinde tek garanti gücüdür. Bu gücü, ruslara kaptırmamalıdırlar. Hatta daha da geliştirmelidirler. Önce, bir birlik kurulmalıdır. Bu birlik, islâm esasına dayandırılacaktır. Çünkü; aralarında Tacikistan gibi türk ırkından olmayan bir devlet bulunduğu gibi, diğer türk ırklarının da henüz türk adı altında toplanacak bir bilinç içinde olmadıkları görülmektedir. Fakat, şu anda, islâm, yeniden kavuşulan bir kurtarıcı ideal gibi karşılanmaktadır bu ülkelerde. Bu bakımdan, Rusya'nın kazanmak istediği zamanı ona vermemek için, islâmın birleştirici gücünden yararlanmak şarttır. Bu ülkelere, islâma yeniden bakış açılarını kuvvetlendirmek için yardım edilmelidir. İslâm medeniyetinin yeniden doğuşu, yalnız Ortadoğu'da ve Afrika'da değil, bu islâm ülkelerinde de en büyük atılım olacaktır. Türkiye, bu islâm ülkelerine dar açılardan bakmamalıdır. Kendi problemlerini oralara taşımamalıdır. Laikliğin ve Latin alfabesinin oralara yerleştirilme çabalarını görmekteyiz. Oysa, bu islâm ülkelerinin içinde bulundukları problemler, çok başkadır. Azerbaycan'ı

ele alalım. Azerbaycan 1919 yılında ikiye bölündü; yarısı Rusya'da kaldı, yarısı İran'da.

Soru: *Efendim, bu laiklik neyse de; latin alfabesi konusunu biraz açalım.*

Cevap: Açıklayacağım. Önce Azerbaycan konusunu inceleyelim. İran'da büyük bir Azerbaycan vardır. Bu ülke, en az nüfusu şu anda Rusya'da bağımsızlığını ilân eden Azerbaycan kadar, hatta kimilerine göre onun iki katı kadar olan bir ülkedir. Evet, Azerbaycan ikiye bölünmüştür. Bir kısmı İran'dadır. Bir kısmı, kuzeyde, şu anda bağımsızlığını ilân etmiş olan yerdir. Bu iki parça birleşmek isteyecektir enin-de sonunda. Bu en tabii bir haktır. İran'daki azerbaycanlılar geçmişten bu yana kesiksiz olarak islâm harfleri diyebileceğimiz kur'an harflerini alfabe olarak kullanmışlardır ve kullanmaktadırlar. Yukarı Azerbaycan diyebileceğimiz, bugün bağımsızlığını ilân etmiş olan Azerbaycan ise, Rusların boyunduruğunda iken kısa bir süre Latin harflerini kullandıktan sonra kiril harflerine geçme zorunda bırakılmıştır. Ondan önce de, onların da bin yıldan beri alfabeleri, şüphesiz islâm alfabesiydi. Şimdi iki Azerbaycan birleşirken, biz yukardaki Azerbaycan'a latin harflerini önerirsek, aşağıdaki Azerbaycan'ın alfabesi ne olacaktır? Yukarıdaki Azerbaycan Tebriz'i bugün Mekke'den sonra kendilerine en yakın ve adeta kutlu bir şehir olarak görmektedirler. Bizimle bağdaşmaları için İran'da kalmış olan azerileri feda mı edeceklerdir? Buna imkân yok ve zaten bu bölünme sun'i bir bölünmedir. Rusya ile İran arasında, Azer-

baycan, 1919 yılında paylaşılmıştır. İki Almanya'nın birleşmesi gibi bir birleşme olacak ve Azerbaycan sun'iliği ortadan kalkacaktır. Bu birleşmede, şüphesiz eski, temelli, geleneksel kültür olan islâm kültürü hakim olacaktır. Alfabede durum aynı olacaktır. Diğer taraftan, Afganistan bugün bağımsızlık savaşı içindedir. Müslümanlar zafere doğru gitmektedir. Yarın Rus taraftarları bertaraf edilince, Afganistan'da da bir islâm devleti olacaktır. Onun da yazısı, şüphesiz islâm yazısıdır. İran, islâm yazısının temel ülkelerinden biridir. Pakistanlılar da ingilizlerin esareti altında kaldıkları ve aydınlarının hepsi aşağı yukarı ingilizceyi anadili gibi bildikleri halde bağımsızlıklarına kavuşur kavuşmaz yine islâm harflerine dönmüşlerdir. Tüm islâm dünyasının yazısı ortaktır. Her çocuk, gerek batıda, gerek islâm âleminde, yazıya başlarken, kutsal kitabından başlamaktadır. Batı'da İncil, islâm âleminde Kur'an'la. İncil, latince olduğundan latin yazısı Batı'da hakimdir. İslâm âleminde de Kur'an, islâm harfleri ile yazıldığından yazı islâm harfleri diyebileceğimiz Kur'an yazısıdır. Tek istisna Türkiye'dir. Bu sebeple, bizim, bağımsızlığına kavuşma yolunda olan veya kavuşmuş bulunan türk islâm ülkelerine latin harflerini önermemiz hiç de tarihin onaylayabileceği gerçekçi bir öneri değildir. Özbekistan, islâm harflerine geçeceğini açıkça belirtmiştir. Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan'ın da onu izleyeceğine hiç şüphe yoktur. Azerbaycan'ın da güneyindeki Azerilerle birleşmesi en büyük idealleri olduğundan onların da kendilerini onlardan koparacak latin harflerine geçmeleri bekle-

nemez. Bu bakımdan, bizim olmayacak duaya amin denilmeyeceğini gözönünde tutmayarak latin harfleri üzerinde ısrar etmemiz, bir antipatiye ve tepkiye neden olacaktır. Bundan kaçınılması şarttır.

Aynı şekilde, laiklik de bizim dışımızda hiç bir ülkede olmayan bir tavırdır. Böyle bir problemleri yoktur bu ülkelerin. Bu sebeple islâma yeniden kavuşan ve onun heyecanını yaşayan bu kardeş ülkelere yeni problemler çıkartmamız doğru değildir. Esasen, bu ülkelerde, aydınlar arasında, tıpkı Çarlık Rusyası'ndan koptukları zaman görülen ceditçilik-kadimcilik kavgası gibi batıcılık-islâmcılık kavgası, ters bir sosyal veraset kalıntısı halinde başlarsa ve biz böyle bir kavgada bir tarafı tutarsak, büyük bir hata işlemiş oluruz. Bu ülkeler yeniden kuruluşta zaman kaybetmiş olurlar. Ruslar, zaman kazanıp yeniden güçlenirlerse, tıpkı Lenin'in yaptığı gibi o ülkeleri bağımsızlıklarından mahrum ederler. Bu yüzden, biz geçmişlerinden dolayı aydınlar arasında düşünce farklılıkları tartışmasını tabii bulmalıyız; bu kavgayı kızıştırmamalıyız, yumuşatmaya çalışmalıyız. Bu kardeş ülkelere, genel bir bakış kazanmaları için yardımcı olmalıyız. Bu da mezhep ve ırk farklılıklarının üstünde olarak, büyük islâm medeniyeti açısından bakma perspektifini kazanmaları için yardımcı olmak demektir. Esasen Ortadoğu'da demin bahsettiğimiz büyük islâm medeniyetinin dirilişi vuku bulursa, bu, bu ülkelerin Rusya'ya karşı korunmasında büyük bir dayanak olacaktır. Bu olmadığı takdirde bu islâm ülkeleri Batı'nın desteğiyle Rusya'nın boyunduruğuna düşme tehlikesiyle karşıla-

şırlar yeniden. Öte yandan, Çin de teknolojisini geliştirip Rusya'ya doğru genişlemeye başlarsa yine bizim islâm türk kardeşlerimiz ayaklar altında kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar. İşte, bu sebeplerle, mutlak surette, Ortadoğu'da, büyük islâm dirilişini gerçekleştirmek zorundayız. Bu aynı zamanda türk islâm ülkelerinin de istikbalini garanti altına alacaktır; Doğu ve Batı'yı da büyük aşırılıklardan ve insanlık trajedisine sebep olmaktan kurtaracaktır.

Soru: *Efendim, Kur'an alfabesine kimsenin itirazı yok da, bunu öneren ülkelerin türk düşmanlığından ötürü böyle hareket etmeleri şüphesi var. Mesela; "siz türk değil, müslümansınız" diyorlar. Bu, türkler açısından tepki yaratıyor. Bunun vuzuha kavuşması lâzım.*

Cevap: Evet, İran, Türkiye ve Pakistan da, bizim gibi, bağımsızlıklarına kavuşan türk islâm ülkelerine yakınlık göstermektedirler. Bu tabiidir. İslâm kardeşliğinin bir sonucudur. Bunu bir rekabet gibi almamak lâzımdır. Pakistan, nisbî bir islâm yönetimine kavuşmuş bulunmaktadır. Bugün Cezayir'in savaşını verdiği yönetim, Pakistan'da adeta gerçekleşmiş bulunmaktadır. Ziya ül-Hakk'ın öldürülmesiyle tekrar batıcı bir düzene geçileceği sanılmıştı Pakistan'da. Oysa daha sonra yapılan seçimlerde islâm partilerinin ittifakı iktidara geldi. Bugün, Pakistan yönetimi büyük problemlerle karşı karşıyadır. Batı, onu da yıkmak istemektedir. Bilhassa onun atom bombası yapması ihtimalinden büyük endişe duymaktadır Batı. Batı'nın en büyük endişesi,

bu islâm ülkelerinden birinin liderliğe soyunmasıdır. Birisi lider olursa, diğer islâm ülkelerini de arkasından sürükler ve islâmın dirilişi gerçekleşir, islâmın süper güç olması imkânı doğar. İşte bu endişeyle Batı, bu ülkelerden hangisinde bir nükleer güç oluşma ihtimali varsa, bütün dikkatini oraya toplamaktadır. Pakistan, bir islâm devleti olma yolundadır ve bunun çabası içindedir. Batı ve batıya yönelik aydınlar, bunu engellemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Ancak bu ülkenin şu andaki durumu islâm yönünde ilerleme durumudur. Bu sebeple, onların, ideallerine uygun olarak, yukarıdaki türk islâm ülkelerine ilgi göstermesi normaldir. Hem ideallerinin, hem de siyasetlerinin sonucudur. Daha önce Pakistan idareleri, Afganistan'a yönelik bir politika izliyorlardı. O politikanın olumsuz etkileri olmuştur. Şimdiki yönetim, islâm türk ülkelerine yakınlık gösteriyorsa, bu, kuzeye doğru olumsuz gelişen politikanın olumlu politikaya dönüşmesi demektir. Bizim bunu desteklememiz lâzımdır.

İran'a gelince; İran için büyük bir problem azerilerin bütünleşmesi problemidir. Bu bakımdan, oraya yakınlık göstermesi normaldir. Bir bütünleşme olacaksa, bu bütünleşmenin yumuşak olması temenni edilir. Çözüm, İslâm Birliği'nde saklıdır. Yeni durum, Türkiye, İran ve Azerbaycan'ın bir araya gelmesini, birleşmelerini gerektiriyor. Batı'nın bölüp parçalama fitnesi, ancak birleşmeyle etkisiz kılınabilir. Zaten İran'da da, bir islâm devleti, kendine mahsus bir islâm devleti vardır. Onun dünya çapında bir iddiası vardır. Bu iddia yönünde türk islâm

ülkelerine tamamen lakayt kalırsa bir çelişki içine düşecektir. Bu sebeple İran'ın da bu ülkelerle ilgilenmesi normaldir ve yönetiminin gereği icabıdır.

Suudi Arabistan yine kendine mahsus bir islâm devleti modeli oluşturmuştur. O da dünyadaki islâm hareketlerine yabancı kalmamaktadır. Bütün bu ülkeleri bizim rakibimiz ya da düşmanımız gibi düşünmek yanlış bir düşüncedir. Bu, batılıların aramızda kavga çıkarmak için uydurdukları bir bahanedir. Türklük ve islâmlık birbirine alternatif antiteler olmadığından, islâmlık gelince türklük gidecek gibi bir endişeye kapılmaya gerek yoktur. Hatta, tarih göstermiştir ki, türkler, türklüklerini dahi ancak müslüman oldukları sürece koruyabilmişlerdir. Yakut Türkleri, hıristiyan olduklarından, hıristiyanlar içinde kalmışlar ve büyük türk kitlesinden kopmuşlardır. Hazar Türklerinin bir kısmı da, devletleri sona erdikten sonra hıristiyanlar içinde eriyip gitmişlerdir. Bir kısmı da azerileri teşkil etmiştir. Bu sebeple Pakistan'ın, İran'ın, Suudi Arabistan'ın kendi politikaları doğrultusunda türk islâm ülkelerine gösterdikleri alâkayı olumlu bir alâka olarak değerlendirmek lâzımdır. Ancak, bizim bu ülkelere birlikte hareket etmeyi önermemiz gerekir. Türkiye, Pakistan, Suudi Arabistan, bu ülkelere teker teker, birbirlerinden ayrı olarak girmemelidirler. Kuracakları bir kuruluş vasıtasıyla politikalarını birleştirip yardımlarını anlaşarak yapmaları gerekir. Birbirlerine destek olmaları, birinin öbürüne rakip gibi hareket etmemesi konularında anlaşmalıdırlar. Zaten bunun temeli vaktiyle atılmıştı. Bağdat Paktı, Pakistan,

İran, Irak ve Türkiye'nin kurdukları bir birlikti. Bu birlik gelişseydi bugün bahsini ettiğimiz Ortadoğu Süper Gücü oluşmuş olacaktı. Ne İran-Irak savaşı olacaktı, ne Afganistan'ın işgali. Ve birlik bugün bağımsızlıklarına kavuşan türk islâm ülkelerine yapılacak yardımı azamiye çıkarabilecekti. Ruslara karşı bir set teşkil edecekti. Körfez Savaşı da olmayacaktı. Çünkü: bu pakt, her halde, Irak'ı Kuveyt'e tecavüzden alıkoyacaktı. Bahane verilmeyecekti Batıya. İşte görüldüğü gibi, hiç de mükemmel bir kuruluş olmadığı halde bile, Bağdat Paktı, bir çok felâketten islâm âlemini korumuştu ve yaşasaydı bir çoğundan da koruyacaktı. Bunu gören batılılar, ilerdeki emellerini gerçekleştirebilmek için, o paktı bozdular ve o paktın kurucularının hepsinin de sonu trajik oldu.

Soru: *Rahmetli Menderes, Nuri Sait Paşa, Şah...*

Cevap: Evet, tüm o paktı kuranların sonu acı oldu. Bunun sebebi o paktı yaşatmamak isteyen batılıların tutumudur.

Soru: *Devlet ismi verebilir miyiz burada? Bana kalırsa, ingilizler derim.*

Cevap: İngilizler, Amerikalılar ve tüm Batı. Tüm Batı olayların arkaplanındadır. İran, Irak, Pakistan ve Türkiye'nin birlikte kurduğu Bağdat Paktı'ndan şu anda sadece salt bir ekonomik işbirliği kalıntısı ortadadır. Bu da Türkiye, İran, Pakistan Iktisadî İşbirliğidir. Azerbaycan ve diğer türk islâm ülkeleri bu örgüte ortak olmak istemektedirler. Bu çok doğru bir politikadır. Ülkeler arasında rekabet değil, işbirliği gerektiğini vurgulayan bir istektir bu. Bu işbirliği

geliştirilmeli ve Afrika Ortak Pazarı'yla birlikte hareket edilerek İslam Ortak Pazarı oluşturulmalıdır. Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Pakistan bu ülkelere birlikte yardım etmek zorundadırlar. Çünkü: Türkiye'nin tek başına zaten ekonomik gücü bu ülkelerin ihtiyacını karşılayamaz. Kültürel faaliyetler için sarfedilecek para bile büyük bir yekûn tutmaktadır. Bu sebeple, Suudi Arabistan'ın, Pakistan'ın, İran'ın bizimle hareket etmek şartıyla devreye girmesi, zaten bizim çaba sarfetmemiz gereken bir olgudur. Kendiliğinden olmuşsa, buna memnun olmamız lâzımdır. Ancak, batılılar, bunu, tabii, rekabete çevirmek için ellerinden geleni yapacaklardır. Fakat bu gayreti boşa çıkartmak bizim çabamıza bağlıdır. Türkiye, İran ve Pakistan, diğer türk islâm ülkelerini, bu arada Tacikistan'ı da içine aldığı zaman, bu İktisadî İşbirliğinin büyük bir pazar oluşturacağı muhakkaktır. Ekonomik işbirliğinin arkasından da siyasal işbirliği gelecektir. Yarın, Afganistan da, iç savaş problemini hallettiği zaman, Tacikistan'la birlikte, bu islâm bütününe adapte olacaktır. Bu sebeple, bizim laiklik ve latin alfabesi gibi iddialarla bu ülkelere girmemiz, gelişmelerin tam tersi yönünde bir davranış olacağından gerçekçi bir politika olmayacaktır. Bu ülkelere, bizimle ilgi kurmaları için tüm islâm ülkeleriyle ilgilerini kesme anlamına gelen bir politika önerme demek olacaktır.

Soru: *Yalnız, Suudi Arabistan'ın, Amerika, İngiltere ve Fransa'nın politikalarının dışına çıkıp, onların sözünü dinlemeyip bizimle işbirliği yapacağına*

inanabilir miyiz? Geçmişte acı deneyler var. Yani onlar yazlık tatillerini bile bizde geçirmeyip gidip Yunanistan'da geçiriyorlar.

Cevap: Suudi Arabistan'ı ve diğer islâm ülkelerini, türk islâm ülkelerindeki islâmın yeniden uyanmasında yardımcımız kabul edebiliriz. Bilhassa inanç, ibadet konusunda. Bu konuda, samimi olduklarını kabul etmek gerekir. Belki, siyasî birliğe kadar gitme cesaretleri olmayacaktır veya böyle bir tutumları engellenecektir. Ancak, şu andaki faaliyetleri, daha çok, ordaki müslümanların direkt olarak kendi dinî ihtiyaçlarını karşılayacak imkân ve malzemenin sağlanması yönündedir. Bu yönde işbirliği yapmamız mümkündür ve faydalıdır. Suudi Arabistan'la olan ilişkilerimizde bizim de hatalarımız vardır. Eğer turizmde, Yunanistan'a kaçmışlarsa, turist olarak hep Yunanistan'a gidiyorlarsa, basının, Suudiler ilk kez Türkiye'ye geldiğinde takındığı tavrın da bunda etkisi vardır. Önce Türkiye'ye geldiler. Yıllarca önce İstanbul'da yalılar kiralamaya başladılar. Ancak ailelerinin resimleri gazetelerin baş köşelerinde yer alınca kaçıp gittiler. Yunanistan'sa bu tavrı göstermedi. Ticarî amacı ön plana aldı ve özel hayatlarına saygılı davrandı. Böylece, uzun süre, ülkemiz, Suudiler gibi zengin ailelerin Türkiye'ye yapacakları seyahat veya yaz için gelmeler gibi imkânları kaybetti. Dünyada büyük bir rekabet vardır. Ticaret, turizm, iktisat alanında. Bugün arap ileri gelenleri İspanya'ya, İtalya'ya çok geniş çapta yatırımlar yapmışlardır. Bütün bunları bizde de yapabilirlerdi. Bunu kaçırmakta bizim basınımızın da maalesef olum-

suz tesiri olmuştur. Suudi Arabistan'ın Körfez Savaşı'nda hataları vardır. Aynı şekilde bizim de vardır. Tabii ki en başta Irak'ın hatası vardır. Kısacası, tüm Ortadoğu'daki islâm ülkeleri Batı'nın politik oyununa gelmişler, bu oyunları aşamamışlar, kurulan tuzaklara düşmüşler ve her biri bu trajedide hisse sahibi olmuşlardır. Olayları tümüyle ve yukardan yeniden değerlendirmeli, dostlarımızın hatalarını görürken, otokritik yaparak kendi hatalarımızı da görmeliyiz.

Soru: *Efendim, Bosna Hersek, Yunanistan...*

Cevap: Türkiye biraz atak hareket etmelidir. Çılgınca veya delice değil. Ancak cesur bir şekilde hareket etmelidir. Tarih ona bu rolü vermiştir. 1918'de kaybettiğimiz tarihî rolümüz yeniden başlamaktadır. Bunu biz istesek de, istemesek de kader istiyor. Bu sebeple, Türkiye'nin vaktiyle birer parçası olan bu ülkelere sahip çıkması lâzımdır. En kısa zamanda Bosna Hersek'i ve Makedonya'yı tanımalıyız. Bunda çekinilecek hiç bir taraf yoktur. Batı Trakya Türklerinin de özerkliği için bir adım atılmalıdır. 1913'de kurulan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti geçmişte kalan bir hatıra olmamalıdır. 52 gün süren bu cumhuriyet, sun'i olarak ortadan kaldırılmıştır. Bunun ortadan kaldırılması ittihatçıların bir hatasıdır. Batı Trakya Türklerinin ezilişi devam etmemelidir. Eşyanın tabiatına aykırı bir haldir bu. Tıpkı, Musul, Kerkük Türklerinin ezilişi gibi. Ancak bizim bunlara yaklaşımımız ırk açısından olmamalıdır. Tüm dünyada ve çevremizde olan büyük değişiklikler, bizi de,

yeni bir oluşa, yeni bir atılıma zorlamaktadır. Olaylara daha geniş bir perspektiften bakmalıyız. Irkdaşlarımızın çektiği ızdırapların yanında ırkımızdan olmasa da, dinimizden, kültürümüzden, milletimizden olan diğer kardeşlerimizin de dertlerini birlikte mütalâa etmek zorundayız. Çünkü, geçmişte bu bölgede büyük bir millet vardı. Ve bu millet, sun'i sınırlarla bölünmüş olarak halen de vardır. Kimi politikacılar veya bilim adamlarının da söylediği gibi bizde millet vak'ası 1923'te başlamış değildir. Bin yıldan beri yaşayan ve büyük bir medeniyeti teşkil eden büyük bir millet vardır: İslâm Milleti. Bu millet ortadoğu'da büyük bir devlet kurmuştu, bu devlet de Osmanlı Devleti'ydi. Medeniyet, millet ve devlet bir yerde birleşmişti. Bu vakayı sadece dinî cemaat olma yönünden ifade eden ümmet kelimesiyle açıklamak mümkün değildir. Nitekim Mısır literatüründe "ümmet" denilince millet anlaşılıyor. Zaten ümmet, milletin öbür yüzüdür. Bu kavramları birbirine zıt, birbirinden ayrı kavramlar olarak değil, ayın ön yüzü, arka yüzü gibi birbirini tamamlayan kavramlar olarak düşünmek lâzımdır. Bu açıdan bakıldığında Batı Trakya Türkleri, Bosna Hersekli'ler ve Makedonyadaki müslümanlar, daha doğrusu İstanbul'dan başlayarak Viyana'ya kadar uzayan bir islâm çizgisi bizden tümüyle kopuk olamaz düşüncesine varırız. Ülkemiz, şartların zorlamasıyla, bugün, eski boyutlarına doğru uzanma eğilimi gösteriyor. Doğu'da, İranlılarla çizilen bir sınırımız vardır. 1648 yılından beri bu sınır sabittir ve zaten İran'la bir problemimiz yoktur. Güneyde ve Kuzey Batı'da ise

sınırlarımız sun'i olarak darlaştırılmıştır. Sınırlarımızın dışında, milletimizin parçaları kalmıştır. Bunlar bir gün elbette bizimle birleşmeyi arzulayacaklardır. Halen de arzulamaktadırlar ve bu emellerine elbette kavuşacaklardır. Bu en tabii haklarıdır. Bu emel karşılıklı bir emeldir. Bizim de bu yönde çaba sarfetmemiz lâzımdır. Yunanistan'la ilişkilerimizi bu açıdan değerlendirmeliyiz. Kıbrıs sorunu da bütün bu siyasetin içinde düşünülmelidir. Eğer Yunanlılar tarihe daha objektif bakmasını bilseler, bizim Ortadoğu'da doğacak büyük gücün ayrılmaz bir parçası olduğumuzu anlasalar, bizimle daha çok anlaşma, uzlaşma eğilimini göstereceklerdir. Batı Trakya'ya özerklik tanımaları onların da menfaati icabıdır. Kıbrıs meselesine gelince: Kıbrıstaki türkleri toptan türk vatandaşlığına almak, bizim bundan otuz yıl önce önerdiğimiz bir düşüncedir. Yani Kıbrıslı türkler, hem bugün kurulmuş bulunan Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin vatandaşı olacaklar, hem de Türkiye'nin vatandaşı olacaklardır.

Soru: *Çifte vatandaşlık mı?*

Cevap: Evet, çifte vatandaşlık. Böyle olunca, bizim onları korumamız daha tabii bir hak olacak, onlar da daha çok bir güvenceye kavuşmuş olacaklardır. İsterlerse, Yunanlılar da Kıbrıs rumlarını kendi vatandaşları yapabilirler. Bu, kendiliğinden bir taksim olabilir. Bir nevi, tabii taksim. Bunda bir mahzur yoktur. Nasıl Trakya'da yunanlılarla hududumuz varsa, Kıbrıs'ta da bir hudut olabilir ve bu sınır Kıbrıs'taki türklerin ve rumların güvenliğini daha

çok sağlar. Yoksa ilerde türklerle rumları sun'i olarak birleştirme çabaları netice vermeyince, yine bir kavga ihtimali vardır. Biz böyle bir savaştan kaçınmanın bütün yollarını şimdiden denemeliyiz. Bunun için, bir nevi, rumları bir emrivaki ile karşı karşıya bırakmalıyız. Bu emrivaki, demin dediğim gibi, oradaki türkleri vatandaşımız yapmamızdır. O zaman, onlar da rumları vatandaşları yapmak zorunda kalacaklardır. Bu silâhsız bir çözümdür. Her iki tarafın da yararınadır. Ancak yine batılılar ortada ve sürüncemede bir problem bırakmak için bu türlü bir çözüme elbette karşı olacaklardır. Fakat, hangi gerçek çözümü önerirsek önerelim, karşı olacaklarına göre, bunlardan en hafifi olan yolu tercih bir zarurettir. İlerde tek bir Avrupa devletinin gerçekleşmesi çok şüpheli olduğuna göre, Yunanistan'ın bizimle sürekli olarak problem çıkarırcasına hareket etmesi kendi lehine değildir. Bu noktayı yunanlılara anlatmalıyız. Yunanlılar sanıyorlar ki, ilerde Avrupa bütünleşecek, kendileri de onun parçası olacaklardır. O sebeple, şimdi, Türkiye'ye karşı sert hareket etmektedirler. İstiyorlar ki, böylece, ilerde Kıbrıs'ı fetih hakkına kavuşsunlar. Hatta Yunanistan'ın daha büyük iddiaları da vardır Türkiye üzerinde. Oysa Avrupa'nın bütünleşmesinin gerçekleşme ihtimali çok zayıftır. BAB'ın kuruluşundan da bu anlaşılmaktadır. Bu sebeple tek Avrupa, muhtemeldir ki, bir hayalden öteye geçemeyecektir. Tabiidir ki, Yunanlıların iddiaları da. Diplomasimiz faaliyetlerini bilhassa bunu anlatmak yönünde yoğunlaştırmalıdır. O zaman yunanlılar daha realist hareket etme zorunluluğunu hisse-

deceklerdir. Daha açık bir ifade ile söylersek: yunanlılar büyük bir bütünün parçası gibi hareket ediyorlar, ve bizi de küçülmeye, parçalanmaya mahkûm bir ülke gibi görüyorlar. Cesaretleri buradan geliyor. Biz, onlara tarihin yönünün bu olmadığını, tam tersine Yunanistan'ın tek başına kalması ihtimalinin bulunduğunu, bizimse Ortadoğu'da doğacak büyük bir birliğin parçası olacağımızı hatırlatmalıyız. Kıbrıs sorununun çözümü burada yatmaktadır. İslâm ülkelerinin uyanıp birleşmesi ve büyük bir birlik ve güç doğurması zaruretinden bahsetmiştim. Liderlik hangi ülkede olacaktır? Tabiidir ki tek bir ülkede olmayabilir. Diyelim ki, Pakistan, Türkiye, Mısır ön planda olabilir. Bunlardan herhangi biri diğerinden daha fazla liderlik şansına adaydır. Ancak her halükârda, Türkiye'nin, bu birliğin oluşmasında ön planda bir yeri olduğuna şüphe yoktur. Tarihin çağırdığı bu görevden kaçamayız. Kaçmamız ölüm ve parçalanmadır. Kaçış eğilimini gösterdiğimiz için düşmanlarımıza cesaret vermekteyiz ve bugün ülkemizi parçalamak için tüm düşman kuvvetler her türlü vasıtayla harekete geçmiş bulunmaktadırlar. Bunların cesaretini kırmak için, medeniyetimizin çağırdığı bu görevi daha somut hale getirmeli ve buna sahip çıkacağımızı açıkça belirtmeliyiz.

Soru: *Türkiye bu gelişmelere hazır mıydı efendim? Yani dış dünyada olup bitenlere.*

Cevap: Türkiye, gerek dış değişimlerle ilişkili ve gerekse kendi tarihinin iç dinamizminin sonucu olarak büyük bir değişimle ortaya çıkmak zorundadır.

Tüm kavramlarımızı yeni baştan gözden geçirmeliyiz. Medeniyet nedir? Millet nedir? Ülke nedir? Bütün bu kavramlar yeni baştan ele alınmalı ve tarif edilmelidir. İsmimizden başlayarak büyük bir yenilenmenin, köklü bir yenilenmenin arefesindeyiz. Buna hazırlıklı olmayabiliriz. Ama kısa zamanda durumu farkedip bu değişim ve oluşuma girişmek zorundayız. Varolmak veya yok olmak durumuna gelen her ülke geçmişteki açıklarını çabuk kapatmak zorundadır. 70 yıllık düzen, tıpkı Rusya'daki düzen gibi, bugün birdenbire kökten sorgulanma durumuna gelmiştir. Ya biz bunu yapacağız, ya da çok büyük tehlikelerle karşı karşıya kalacağız. Güneydoğu sorunu, bu sorgulanmanın gecikmesinden ve gereksiz yere süreklice ertelenmesinden, bir türlü göze alınamamasından, cesaretle köklü bir yenileşmeye girişemeyişimizden giderek vehamet kazanmaktadır. Biz kendimizi, yenilgiye uğradığımız 1. Dünya Savaşı şartlarında kabul ediyoruz hep. Bu sebeple çizilen sınır, kurduğumuz devlet varsayımlarıyla yaşamaya devam etmek istiyoruz. Oysa şartlar o kadar değişmiştir ve yepyeni durumlar doğmuştur ki, o sınırlar da, o varsayımlar da artık bugün geçerli değildir. Yeni baştan kendi kendimizi tarif etmek ve kendi kendimize kendimizi tasvir etmek zorundayız. Misak-ı Millî hudutlarını, geçenlerde yaptığım bir röportajda da söylediğim gibi, asgari sınırlar kabul etmek zorundayız. O günün şartlarında kabul ettiğimiz sınırlar olarak görmeliyiz. Asıl sınır, milletimizin sınırlarıdır. Milletimizin sınırları ne dağla, ne mayın tarlasıyla, ne nehirlerle, ne demir tellerle birbirinden ay-

rılabilir. Milletimiz sun'i sınırlarla parçalanmış durumdadır. Suriyede'deki, Irak'taki, Batı Trakya'daki, Bosna Hersek'teki ve daha bir çok ülkedeki halk, aynı milletin parçalarıdır. Gaziantep'teki halkla, Halep'teki halkın birbirinden hiç bir farkı yoktur. Hepsinde de her ırktan insan vardır. Güneydoğu'da da aynı sorun olduğu gibi Irak'ta da ırkların bir arada olmasından değil de, ırkları birbirinden ayrı kabul etmekten doğan sorunlar vardır. Eğer ırklarüstü bir görüş hakim olursa, millet, hakikî tanımına kavuşursa, şüphesiz Irak halkının başına gelen olay, bir daha tekerrür etmez. Güneydoğu sorunu da çözülür. Ortadoğu'da yeni ve büyük bir oluşumun doğması için gereken adımı atmalıyız. İslâm milletinin ve medeniyetinin yeniden doğuşu, tüm bu sorunları, bugünkü sınırlarımızın içindeki ve dışındaki sorunları çözümleyecektir. Aydınlarımız bu şekilde bir dâva birliğini gerçekleştirirlerse, ilk somut adım atılmış olacaktır.

Soru: *Nasıl olacaktır bu somut adım? Bu nokta, belki de en önemli nokta.*

Cevap: Söylediğim gibi kökten yeni bir proğramla yola çıkmalıyız. Bu proğram, şüphesiz siyasî partilerin proğramı olarak kendisini gösterecektir. Bu sebeple mevcut partilerin kendilerini yenilemeleri, otokritiğe gitmeleri ve kökten değişmeleri lâzımdır. Henüz partilerimizin 1950-60 dönemindeki fikrî yapı ve seviye içinde olduğunu görüyoruz. Biz, kurduğumuz parti ile beklenen yeni çığırı açmış bulunuyoruz. Gönlümüz istiyor ki, diğer partiler de boş ve kı-

sır tartışmalarını, milletimizin tarihî rolü yönünde değiştirmiş olsunlar. Kendilerini yenilesinler ve geniş zaman parçası içinde ülkemizin ve milletimizin alacağı pozisyon üzerinde dursunlar. Bunu yapmadıkları takdirde zaman tarafından aşılmış olacaklar ve tasfiye olacaklardır. Türkiye ise, şuuraltından ve ruhumuzun derinliğinden bu büyük değişime hazırlanmaktadır. Henüz fikirler âleminde olan düşünceler, yavaş yavaş organizasyon ve aksiyon planına çıkmaktadır. Halkımız her zaman olduğu gibi buna hazırdır. Aydınımızın da bunu görmesi ve bu yönde bilinçlenmesi gelişimi hızlandıracaktır.

Soru: *Efendim, Diriliş Partisi'nin, yukarıda da dediğimiz gibi özellikle gençlik kesimi üzerinde çok büyük etkisi var. Diriliş Partisi olarak siyasî hayatımıza ne gibi bir değişiklik getireceksiniz.*

Cevap: Birinci ve en büyük değişiklik, tartışmaları, fikir planına çekmek olacaktır. Siyasî atmosfer, ülkemizde, her zaman iç açıcı olmamıştır. Her fırsatta kavga kopmaktadır aralarında. Halbuki, biz, siyasî tartışmayı bir diyalog gibi düşünmekteyiz. Herkes fikrini söylemelidir ve bu fikirlerin tartışılması sonucunda siyasî tablo ortaya çıkmalıdır. Oysa, bugün, daha çok propoganda imkânlarına sahip olan partiler ön plana çıkmaktadır. Tüm imkânlar onlara tanınmıştır. Kendilerini duyurma ve tanıtma imkânları onların tekelindedir. Bu sebeple, fikir partileri bir türlü kitle planına, geniş alana çıkamamaktadırlar. En büyük çabamız, fikir partilerinin ön plana çık-

ması yönünde olacaktır. Diriliş Partisi, bu yolu açmıştır. Bir süre sonra etkimizle bir takım değişmeler görülecektir. Partimizin daha doğuşunda oynadığı rol önemlidir. Giderek aydınların toplandığı bir parti olacaktır ve sonunda büyük dâvanın gerçekleşmesi için gerekli asıl adım atılacaktır.

Soru: *Efendim, son bir soru kaldı. Çoğu kez sanat çevrelerince, türk islâm dünyasının yaşayan en büyük şairi olarak nitelendiriliyorsunuz. Bu kadar yoğun siyasî faaliyet içinde sanat ve düşünce hayatına yeterli vaktiniz olabilecek mi?*

Cevap: İslâm dünyası ve ülkemiz her zaman çok değerli şairlere sahip olmuştur. Onların arasında kabul edilmeyi bir iltifat sayarım ve bundan mutluluk duyarım. Çağımızı da, şiirin, düşüncenin ve millet için, adeta cephede çarpışırcasına çarpışmanın, birbirinden ayrılamayacağı bir çağ olarak düşünürüm. Bu sebeple de, sadece şiir yazmakla yetinmiyorum. Sanat, düşünce ve toplum faaliyetini birbirinden ayırmıyorum. Sanat ve düşüncelerim, toplum faaliyetlerime ışık tuttuğu gibi, toplum faaliyetlerim de, inanıyorum ki, düşünce ve sanat verimliliğimde geliştirici bir rol oynayacaktır. Sanatım, düşüncem ve davranışım birbirinden ayrılmıyor. Birbirini besleyen tavırlarımdır. Bu sebeple, Allah'ın lütfuyla, ilerde yine düşünce ve sanat faaliyetlerimin sonucu olarak doğacak eserlerim, siyasî faaliyetimin, daha doğrusu idealim uğruna

yaptığım faaliyetin içinde veya onunla birlikte görülebilecektir.

Soru: *Efendim çok teşekkür ediyorum. Sağ olun.*
Cevap: Ben de teşekkür ederim. Siz de sağ olun.

SON